

СТАНОВИЩЕ

За присъждане на научната степен „доктор на науките”

Област на висше образование 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.2. Педагогика (Теория и технология на семейното възпитание)

на **проф. д-р Радослав Иванов Пенев**

Тема на дисертацията: Педагогическо образование на родителите

1. Данни за дисертанта

Проф. д-р Радослав Пенев е роден на 25. 02. 1959 г. в гр. Кубрат, Разградска област.

Възпитаник е на реална гимназия "Христо Ботев", гр. Русе.

Магистър е по педагогика – СУ "Св. Климент Охридски" (1984 г.).

В периода 1985 – 1988 г. е докторант към катедра "Предучилищна педагогика", Факултет по начална и предучилищна педагогика, СУ "Св. Кл. Охридски".

В годините 1989 – 1998 г. е начален учител в 111 ОУ "Франц Миклош", гр. София.

През 1999 г. придобива научната и образователна степен "доктор" със защита на дисертационен труд на тема "Семейството и личностната готовност за училище".

Известно време е хоноруван асистент, а от 1999 г. – щатен преподавател в катедра "Предучилищна педагогика", ФНПП, СУ "Св. Кл. Охридски".

От 2007 г. е доцент по научната специалност 05.07.01. Теория на възпитанието и дидактика (предучилищна педагогика – семейно възпитание).

През 2014 г. заема академичната длъжност професор по професионално направление 1.2. Педагогика (предучилищна педагогика – теория и технология на семейното възпитание).

От 1999г. до 2003 г. е хоноруван преподавател в Департамент "Приложна лингвистика" в Нов Български Университет.

Води лекции и семинари в обучението на студенти от бакалавърските специалности и магистърските програми на Факултет по начална и предучилищна педагогика в СУ "Св. Кл. Охридски".

Преподава дисциплините предучилищна педагогика, теория и технология на семейното възпитание, педагогическо образование на

родителите, семейна социализация и масова комуникация, феноменът "агресия" в детството.

Научен ръководител е на над 90 дипломни работи на студенти - бакалаври и магистри.

Рецензира учебници, монографии и студии. Разработва учебни планове и програми в бакалавърска и магистърска степен на обучение, както и материали за дистанционно консултиране по проблематиката на семейното възпитание.

Научните му интереси са в областта на теорията и технологията на семейното възпитание, педагогическото образование на родителите, предучилищната педагогика, приемствеността в образователните структури и подготовката за училище в детската градина и семейството, превенцията на проблемното поведение в детската градина и училището, житейските и педагогическите ценностни ориентации на бъдещите учители, моделите на полово-ролева идентификация в детството.

Има над 130 публикации по проблемите на предучилищното образование, семейното възпитание, проблемното поведение и превенция на агресията, подготовката за училище в детската градина и семейството, двигателното развитие и физическата дееспособност в детската градина.

Автор е на 6 монографии и 3 колективни монографии, 10 студии, 24 методически ръководства и познавателни книжки за учители, деца и родители, 31 авторски филма с академична насоченост и за обучение на студенти и учители, 62 статии и доклади в научни и научно-методически списания и сборници.

Участва в множество научни форуми у нас и в чужбина.

Има участия в 7 проекта.

Член е на Факултетния съвет на ФНПП, СУ "Св. Кл. Охридски".

Научен секретар е на катедра "Предучилищна и медийна педагогика", Факултет по начална и предучилищна педагогика, СУ.

Ръководител е на магистърски програми.

Член е на комисията и един от авторите за изготвяне на "Програма за Предучилищно възпитание и подготовка" и на "Държавен стандарт за предучилищното образование".

Член е на редколегията на научно-методическото списание "Предучилищно възпитание".

Лектор на РААБЕ България и НИОКСО.

Член на сдружение "Движение Предтечи".

Един от авторите на Програмна система "Ръка за ръка" – 2003.

Член на редколегията на сп. "Светулка", издателство Просвета.

2. Данни за докторантурата

От представените документи се вижда, че при реализирането на дисертационния труд на проф. д-р Радослав Пенев няма допуснати нарушения. Предварителното обсъждане на дисертационния труд в катедра „Предучилищна и медийна педагогика” към Факултета по начална и

предучилищна педагогика е положително и насочва дисертанта към публична защита (Заповед РД38 – 352 / 05 .06. 2017 г.)

3. Данни за дисертацията

Предложената разработка има теоретико-приложен характер.

Дисертационният труд е в размери, надхвърлящи изискванията за голяма докторска дисертация. Обемът на труда е 413 машинописни страници, от които 400 стр. съдържат текст, а 13 стр. представят използваните източници. Приложенията са в отделно книжно тяло в обем от 250 стр.

Работата е структурирана добре в увод, шест глави, глобални изводи, заключение, научни приноси и литература. Съдържанието на шестте глави представя проблема за педагогическото образование на родителите. Вниманието е фокусирано върху теоретико-практическия анализ на значението и ролята на педагогическото образование на родителите като форма, технология и тематика за оптимизация на взаимодействието "детска градина – семейство".

Същевременно в **първа глава** е представена програмната ориентация на дисертационния труд и експерименталното изследване, които обуславят така формулираната тема. Изведени са концептуалните параметри на дисертационния труд. Направена е сполучлива терминологична обосновка на проблематиката. Изяснени, формулирани и систематизирани са основните работни понятия.

Във **втора глава** са представени теоретичните основи на проблемната област. Изследвана е спецификата на фамилната констелация като социализиращ фактор и възпитателна среда. Обобщена е характеристиката на взаимодействието "образователни институции – семейство". Систематизирани са стратегии и форми за сътрудничество с родителите. Представена е същността, характеристиката и иновативната специфика на педагогическото образование на родителите.

В **трета глава** намира място методиката и организацията на изследването. Формулирана е методическата обосновка на теоретичното проучване.

В **четвърта глава** е фокусирано върху анализа на научноприложните резултати от констатиращия експеримент.

В **пета глава** се предлага модел за педагогическо образование на родителите. Систематизирани са стратегически приоритети, реалности и перспективи. Представени са концептуални подходи и ориентации. Специално внимание е отделено на визията за оптимизация на взаимодействието "образователни институции – семейство".

В **шеста глава** се анализират резултатите от формиращия експеримент, като се проследяват различните етапи – предварителен, същински и заключителен. Фокусирано е върху теоретико-експерименталния модел за оптимизация на взаимодействието "детска градина – семейство".

Предложени са глобални изводи, свързани с констатиращия етап на експеримента и такива, свързани с формиращия етап на експеримента.

В заключението намират място основните идеи на автора в резултат на направеното изследване и проучване.

Представеният труд дава основание за следните **оценки**:

Актуалност. Изборът на темата заслужава да бъде оценен положително, най-вече заради намеренията на автора да навлезе в една твърде коментирана, но не достатъчно изследвана проблематика.

Осъществяването на целите и задачите на съвременното предучилищно образование зависи в определяща степен от съгласуваните усилия на семейството и детското заведение.

За съжаление, в практико-приложен аспект взаимодействието „детска градина – семейство“ не се конституира върху познанието за възпитателните ориентации, претенции и житейско-педагогически възможности на съвременните български родители.

Проучванията в България на родителските нагласи и ориентации относно източниците на педагогическа информация, формите за сътрудничество „образователни институции-семейство“, актуалните проблеми на развитието в детството, образователния процес в детската градина, взаимоотношенията с децата, възможностите за оптимизиране на регламентацията на предучилищното образование и проблемите в отношенията „родители – деца“ са недостатъчни, откъслечни и несистематизирани.

На практика, формите за сътрудничество с родителите в образователната система се реализират без проучване на фамилените нагласи и чрез „задаване“ на семейството на обществени ориентири за възпитанието на децата, без да се отчитат неговите специфики и възможности като емоционално-личностна възпитателна среда.

От друга страна, налице са проучвания и публикации, които сочат, че децата копират, усвояват и „възпроизвеждат“ образците на просоциално, конфликтно и агресивно поведение в съвременното семейство.

Всичко това означава, че е налице необходимост от изследване и оптимизация на житейските нагласи и възпитателните ориентации на съвременните родители.

Научна осведоменост. Проучен е огромен по обем литературен материал, използван умело от дисертанта в изследването и при неговото представяне. Цитирани са 255 източника, от които 169 на кирилица, 62 на латиница и 24 интернет ресурси. Налице са умения за подбор и използване на литературните източници с оглед акцентите на изследването.

Концептуалност и доказателственост.

В дисертацията има ясно открояна и завършена концепция, свързана с редица нови и приносни моменти. Предлагат се три варианта за хипотетични конструкти – оптимистичен, песимистичен и адитивен.

Практическа значимост.

Предложен е модел за педагогическо образование на родителите. Направените изводи и споделените препоръки ще спомогнат за по-нататъшното развитие на взаимодействието "образователни институции – семейство".

Научен апарат. Целта и задачите, обектът и предметът на дисертационното изследване са точно формулирани, логически свързани и кореспондират с темата.

Цел на дисертационният труд е разработване и апробация на теоретико-експериментален модел за педагогическо образование на родители.

Целта се декомпозира в четири теоретични задачи, които в своята съвкупност я покриват съдържателно.

Към предмета на изследването е подходено с необходимата концептуална яснота.

Обектът и контингентът на изследването са подходящо подбрани и дават възможност за целенасочена работа по темата и достигане до научни и научноприложни резултати, които имат определен приносен характер.

Емпиричното изследване е свързано със задачите на дисертацията. Считам, че и тук подходът е правилен. Изследването е организирано и проведено, съобразно изискванията на методологията и методиката на научните изследвания.

Много прецизно е представен и научният апарат на проведеното емпирично изследване и педагогически експеримент.

Дизайн на изследването.

Идейната платформа на формиращите проекции на изследването е базирана върху възможностите на педагогическото образование на родителите като процес, форма и интерактивна технология за повишаване на тяхната житейско-педагогическа култура.

Ето защо, конкретиката в реализацията на формиращия експеримент е свързана с разработване на „теоретико-експериментален модел за педагогическо образование на родителите“ и неговата апробация в план на обучение на основните потребители – родители на деца от предучилищна възраст, педагогически специалисти, студенти педагози, както и в контекста превенция на агресивните прояви в предучилищна възраст и запознаване на потребителите с проведените игрово-познавателни ситуации.

Изводка. Общо извадката наброява над 15 800 родители на деца от предучилищна възраст, над 10 000 педагогически специалисти, над 6 000 деца от предучилищна възраст, над 2 920 студенти. Системата е апробирана с над 200 деца и с над 200 родители. Тя е достатъчно представителна в количествено отношение.

Инструментарий.

Основен метод е педагогическият експеримент.

Емпиричното изследване е проведено чрез умело подбрани валидни методи за събиране на първична информация:

1. Теоретични:

- Анализ на научна литература, систематизиране и обобщение на теоретични концепции за процеса на семейното възпитание;

- Анализ на документи, специализирани източници (книги, статии, филми, закони, правилници, наредби, специализирани ИНТЕРНЕТ - сайтове);

2. Емпирични:

- наблюдение, беседа;

- анкетен метод;

- интервю;

- експертна оценка (интервю с експерт);

- тренинг;

- анализ на ситуации, обсъждане на казуси, ролеви игри, дискусии и др.

Приложените математико-статистически методи при обработката на получените данни осигуряват обективност на изводите от изследването.

Интерпретация на резултатите.

Получените резултати са изразени нагледно чрез графични методи, които са подходящи. Интерпретацията на статистическите зависимости е коректна. Заслужава положителна оценка наличието на богат илюстративен материал в дисертацията, показан в 45 таблици, 98 диаграми със статистически данни, схеми.

4. Научни приноси

Дисертационният труд съдържа приносни моменти, които са лично дело на Радослав Пенев. Като такива могат да се приемат:

В теоретичен аспект:

1. За първи път в педагогическата литература се прави опит за цялостно разглеждане на проблема за педагогическото образование на родителите.

2. Извършен е систематичен анализ на процеса на семейно възпитание в контекста на спецификата на фамилната констелация като социализиращ фактор, закономерностите на развитие в детството и влиянието на семейството, общуването „родители-деца“, проблемното поведение и агресията.

Дефинирани са основни задачи и акценти на семейното възпитание в предучилищна възраст, свързани със стимулиране на познавателните способности, самосъзнанието и социалното развитие, обогатяване на емоционално-волевата сфера, физическата дееспособност и здравно-

хигиенните норми, предметно-практическото и битовото сътрудничество, подготовката за училище и мотивацията за училищно обучение. Върху тази основа са изведени критерии за ефективно семейно възпитание като роли на нагласи и позиции на родителя и детето.

3. Посочени са негативните тенденции и проекции в сътрудничеството на концептуално („общество-семејство“), статусно („детска градина и училище-семејство“) и позиционно („родители-учители“) равнище. Систематизирани са традиционни и нетрадиционни форми за взаимодействие, както и формални и неформални стратегии за сътрудничество. Върху тази основа са посочени тенденции и перспективи за оптимизация на взаимодействието „образователни институции-семејство“;

4. Дефинирани са понятия, свързани с темата на дисертационния труд и експерименталното изследване:

- „Фамилна социализация и възпитание“;
- „Модел на родителско поведение“;
- „Формиране на способност за ефективна комуникация“;
- „Педагогическо образование на родителите“.

В приложен аспект:

1. Разработен и апробиран е теоретико-експериментален модел за педагогическо образование на родителите.

Изведени са актуални приоритети на модела, акцентиращ върху принципа на клиентелизма и личностно-центрирания подход, стимулиращ потребностите и възможностите на родителите за педагогическо самоусъвършенстване и саморазвитие. Целевата ориентация на модела визира не само родители, но и настоящи и бъдещи педагогически специалисти.

2. Проведен е мащабен педагогически експеримент, придружен от представително емпирично проучване.

3. Разработени са варианти на образователно съдържание, включващи диагностични и формиращи проекции, подкрепяща информация и мултимедийни продукти, както и технология за обучение, и наръчник за учители. Вариативността включва актуални за съвременното семејство проблеми: особености и специфика на семейното възпитание; същност на позитивното родителство; взаимодействието «образователни институции – семејство»; влияние на семейството и електронните медии върху децата; проблемно поведение и превенция на агресивните прояви; готовност и подготовка за училище; психолого-педагогически характеристики на развитието в предучилищна възраст.

3. Разработена и апробирана е авторова методика за проучване на визията на съвременното семејство за взаимодействието с детската градина.

Изведени са основни акценти (показатели), които дават възможност за проучване ориентациите на родителите към източниците на педагогическа информация, формите за сътрудничество с детската градина, актуалните проблеми на развитието в предучилищна възраст и взаимоотношенията с децата.

3. Разработени са методически ориентири за проучване ориентацията на родителите, включващи представите за житейските приоритети на родителите и децата, характеристиката на социалното поведение на детето, идеалните и реални проекти за развитие на децата, (само)оценката на възпитателния стил, внушаваните позиции към децата и методите за възпитаването им;

4. Изведени са показатели за проучване проявите на агресия в предучилищна възраст, включващи експертна оценка на педагогически специалисти за видовете агресивни прояви, интензитета и хронологията им, степента на преднамереност и реактивност, и мотивацията на децата.

5. Предложеното дисертационно изследване има голяма практическа значимост. Получените в него резултати ще намерят място в образователния процес.

5. Оценка на автореферата и публикациите по темата

Авторефератът отговаря на изискванията, като адекватно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Представени са 7 авторски публикации по темата на дисертацията. Те представят различни аспекти от дисертационното изследване в съдържателен план.

6. Заключение

Дисертационният труд **„Педагогическо образование на родителите“** отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото приложение.

Представеният дисертационен труд и като съдържание и като качество удовлетворява изискванията за придобиване на научната степен "доктор на науките".

В заключение, въз основа на доказаните научни приноси и постижения, давам **положителна** оценка на дисертационния труд на **проф. д-р Радослав Иванов Пенев** и предлагам на уважаемото научно жури да му присъди научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1. 2. Педагогика (Теория и технология на семейното възпитание).

23 август 2017 г.

гр. Велико Търново

Проф. д-р Венка Кутева – Цветкова

Подпис: .....